

Богдан Грушецький,
кандидат політичних наук, доцент,
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ АМЕРИКАНСЬКО-БОЛГАРСЬКИХ ВІДНОСИН

Анотація. Висвітлюються основні етапи розвитку відносин між США і Болгарією після падіння комуністичних режимів у Центрально-Східній Європі у 1989 р. Найбільш активними вони були у 1990-1992, 2001-2003 і 2005-2008 рр., їх інтенсивність залежала переважно від зацікавленості США у вирішенні своїх національних інтересів за допомогою Болгарії. Виявлено, що головними сферами двосторонньої взаємодії є енергетика та оборона. Геополітичне розташування Болгарії дозволяє розглядати її як потенціально важливий елемент постачання вуглеводнів до Європи з Каспійського регіону, Близького та Середнього Сходу, Росії. США розглядають Болгарію як головного партнера у Південно-Східній Європі завдяки її послідовній союзницькій позиції під час основних конфліктів на Балканах і Близькому Сході, а також відносно стабільному політичному розвитку та швидким процесам демократизації.

Проаналізовано трансформацію американсько-болгарської співпраці під час перебування при владі у Болгарії другого уряду Б. Борисова (з листопада 2014 р.), ключовим фактором якої є агресивна політика Росії у Чорноморському регіоні. Саме вона спонукали американську дипломатію більш послідовно просувати питання залучення Болгарії до проекту «Південного газового коридору» та зміцнення її обороноздатності. Позиція Болгарії з основних питань міжнародних відносин у регіоні у цей період загалом відповідала американським пріоритетам. Це стосувалось таких напрямів, як міжнародні санкції проти Росії через її агресію в Україні,

енергетична та збройова диверсифікація, зміцнення безпеки східних кордонів НАТО.

Ключові слова: США, Болгарія, НАТО, енергетична безпека, оборона.

Болгарія, як і Південно-Східна Європа загалом, не належить до головних зовнішньополітичних пріоритетів США. Проте особливості американсько-болгарських відносин після 1989 р. свідчать про те, що Болгарія сприймається владою Сполучених Штатів як ключовий партнер на Балканах. Крім того, у зовнішньополітичній стратегії США співпраця з нею розглядаються у більш ширшому контексті: через призму взаємодії з ЄС, Росією та країнами Близького Сходу.

Висвітленню відносин США із Болгарією на різних етапах присвячені праці дослідників І. Баєвої, Е. Казакова, Д. Пардю, Б. Ташева, В. Шаламанова. Офіційна інформація про форми двосторонньої взаємодії розміщена у журналі Міністерства закордонних справ Болгарії «Български дипломатически преглед», а також на веб-порталах Держдепартаменту США, Президента, Ради міністрів, Міністерства закордонних справ Болгарії. Повні тексти міжнародних угод опубліковані на сторінках видання «Държавен вестник». Важливі відомості про перебіг окремих подій, що стосуються американсько-болгарського співробітництва, містяться на новинних сайтах (24chasa.bg; mediapool.bg).

Завданням статті є оцінка сучасного стану американсько-болгарських відносин на фоні їх еволюції після 1989 р., виділення найбільш перспективних напрямів їх розвитку та дослідження форм і сутності взаємодії за кожним з цих напрямів.

Досліджуючи американо-болгарські відносини після 1989 р., можна виділити два головних напрямки, за якими відбувалась і продовжує здійснюватись найбільш активна двостороння взаємодія.

1. Енергетичний. Геополітичне розташування Болгарії дозволяє розглядати її як потенціально важливий елемент постачання вуглеводнів до

Європи з Каспійського регіону, Близького та Середнього Сходу (проекти газопроводів Nabucco або Nabucco-West, Трансбалканського нафтопроводу), Росії (проекти газопроводу «Південний потік», нафтопроводу Бургас-Александруполіс). Оскільки зазначені проекти є конкуруючими між собою та враховуючи курс американського уряду на підтримку зменшення залежності європейських споживачів від російських вуглеводнів, США підтримують реалізацію перших двох проектів. Американський бізнес має безпосередній інтерес у спорудженні Трансбалканського нафтопроводу за маршрутом Бургас – Вльора, що проліг би територією Болгарії, Македонії й Албанії, оскільки його оператором мала б стати американська компанія Albanian Macedonian Bulgarian Oil Corporation (AMBO).

2. Військово-стратегічний. Проведення військових операцій у Югославії (1999 р.), Афганістані (з 2001 р.) та Іраку (з 2003 р.) змусили США шукати місце для розташування своїх військових баз. В умовах, коли позиція традиційних союзників по НАТО у регіоні – Туреччини і Греції – не завжди відповідала інтересам США, саме Болгарія, що розташована на межі Південно-Східної Європи та Близького Сходу, могла надати власну територію для логістичної підтримки американських контингентів.

Рівень активності двосторонніх відносин неодноразово змінювався протягом 1989 – 2014 рр. та головним чином залежав від зацікавленості США у вирішенні національних інтересів за допомогою Болгарії. Можна виділити три періоди, коли показники пріоритетності двосторонніх відносин досягали максимуму: 1990 – 1992, 2001 – 2003 та 2005 – 2008 рр. (Рис. 1). Перший з них був пов'язаний зі здійсненням демократичних реформ у Болгарії та докорінною переорієнтацією її зовнішньополітичного курсу. Зокрема, підготовлений фахівцями Торгової палати США «Проект економічного зростання та переходу до ринкової економіки в Болгарії» був покладений в основу розпочатих в 1990 р. ліберальних економічних реформ [1, с. 333; 21]. Уряд Ф. Димитрова (1991 – 1992 рр.) намагався привести зовнішню політику Болгарії у відповідність до міжнародного курсу США. В цей період саме

Сполучені Штати розглядались як головний зовнішньополітичний партнер країни.

Поступове затвердження у кінці 1991 – 1992 рр. курсу Болгарії на європейську інтеграцію, спочатку у формі асоційованого членства [5, с. 152], дещо змінило її зовнішньополітичну орієнтацію: відтепер на першому плані перебували її відносини з ЄС, а не з США. Незважаючи на ухвалення американським керівництвом наприкінці 1993 р. принципового рішення про розширення НАТО на Схід [22, с. 46], у політичній еліті Болгарії не існувало консенсусу стосовно вступу країни до альянсу [25, р. 75]. Тим не менш, у 1994 р. була створена Двостороння група військового співробітництва на рівні заступників міністрів оборони Болгарії та США, головним завданням якої був огляд відносин у сфері оборони та аналіз можливостей подальшої співпраці [20, с. 56].

Середина 1990-х рр. ознаменувала значне підвищення інтересу США до Південно-Східної Європи. Це було пов'язано із необхідністю вирішення воєнних конфліктів на території колишньої Югославії. Саме Болгарія була обрана керівництвом США як провідник американського курсу на стабілізацію усього регіону. У 1997 р. за результатами переговорів державного секретаря оборони США В. Коена з болгарським керівництвом в Софії було покладено початок Процесу зустрічей міністрів оборони Південно-Східної Європи, а в 1998 р. під час зустрічі П. Стоянова та Б. Клінтона у Вашингтоні було презентовано План дій США для означеного регіону [20, с. 55; 23, р. 203].

У цей же період після приходу до влади правоцентристських урядів С. Софіянського та І. Костова розпочалась євроатлантична інтеграція Болгарії [25, с. 76]. Підтримку в модернізації болгарської армії надали американські експерти, об'єднані в консультаційні групи з основних ініціатив і групу з застосування реформ [20, с. 55-56]. До 2004 р. США надали понад 68 млн. дол. для реформування збройних сил Болгарії за стандартами НАТО [11, с. 25]. Завдяки у тому числі й тісним зв'язкам зі США Болгарія

підтримала інтервенцію альянсу до Югославії у 1999 р. та надала власний повітряний простір для його військових літаків [8, с. 20].

Новий етап активізації двосторонніх відносин відбувся внаслідок початку проведення воєнних операцій у Афганістані та Іраку. Болгарія з 2001 р. почала розглядатись як важливий плацдарм для проведення операцій на Близькому та Середньому Сході. Зокрема її аеродроми використовувала американська військова авіація під час операції «Непохитна свобода» в Афганістані [13, с. 125]. У відповідь США активно лобіювали прийняття Болгарії до НАТО, що й відбулось у 2004 р.

Існуюча взаємодія потребувала документального затвердження, тому після кількох років інтенсивних переговорів згідно з договором від 28 квітня 2006 р. на території Болгарії були створені спільні болгарсько-американські військові бази «Ново Село» (навчальний полігон зі складами), «Безмер» і «Граф Ігнатієво» (авіабази). Відповідно до угоди, на території баз могли постійно перебувати 2,5 тис. американських військовослужбовців та цивільного персоналу, за згодою болгарського уряду їх кількість могла збільшуватись вдвічі на термін не більше 90 днів [15]. У 2008 р. було прийнято 12 додаткових угод, що деталізували окремі положення договору, завдяки чому показник пріоритетності США у цьому році досяг 7,1% (Рис. 1).

Проте протягом 2001 – 2013 рр. спостерігались і деякі негативні тенденції розвитку двосторонніх відносин. По-перше, відбувалось постійне зменшення питомої ваги США у зовнішньоторговому обігу Болгарії. По-друге, після завершення процесу євроатлантичної інтеграції Болгарії зменшилась кількість двосторонніх зустрічей (Рис. 1). Перевага почала надаватись відносинам у межах структур НАТО.

Не досить вдало в цей період розвивалась і співпраця у енергетичній сфері. Політика лівоцентристського уряду С. Станішева (2005 – 2009 рр.) у цій галузі була спрямована на реалізацію усіх чотирьох наявних проектів газо- та нафтопроводів територією Болгарії, незважаючи на їх конкуренцію між собою. Так, у 2007 р. було підписано угоди про будівництво як

Трансбалканського нафтопроводу, у якому була зацікавлена американська сторона, так і нафтопроводу Бургас-Александруполіс, що транспортував би російську та казахську нафту [7; 17]. В дійсності ж до сьогодні усі зазначені проекти не лише не були реалізовані, але й навпаки – скасовані через політичні, юридичні, комерційні й екологічні застереження.

Після приходу до влади другого уряду Б. Борисова наприкінці 2014 р. американсько-болгарські відносини значно активізувалися. Цьому сприяло кілька факторів, серед яких найважливішим було посилення агресивної політики Росії у Чорноморському регіоні, її намагання використовувати енергетичні питання у власних зовнішньополітичних інтересах. На відміну від попереднього уряду соціалістів на чолі з П. Орешарським, коаліційний кабінет Б. Борисова однозначно підтримав спільну європейську політику, спрямовану на введення санкцій проти Росії. Зокрема у програмі новоствореного уряду містився пункт про можливість будівництва газопроводу «Південний потік» виключно за умови його відповідності нормам ЄС та з урахуванням позиції Єврокомісії [12, с. 101]. Але, зважаючи на негативні висновки останньої з приводу реалізації цього проекту, фактично він був заморожений. Як наслідок, 1 грудня 2014 р. російська сторона оголосила про повну відмову від спорудження «Південного потоку».

США, для яких Росія є геополітичним конкурентом у Центрально-Східній Європі, підтримали такі дії уряду Б. Борисова та запропонували низку заходів, спрямованих на інтенсифікацію контактів. Знаковим був візит до Болгарії державного секретаря Д. Керрі 15 січня 2015 р., головним завданням якого була підтримка Болгарії на шляху до зменшення її залежності від Росії в енергетичній та оборонній сферах, а також посилення її обороноздатності в межах НАТО. Результатом візиту стало підтвердження стратегічного партнерства між державами й інституювання найважливіших напрямів двосторонньої співпраці у вигляді чотирьох робочих груп, що мали регулярно збиратись у столицях обох держав: з безпеки й оборони, енергетичної безпеки, верховенства права, освітніх та міжособистісних

зв'язків [24]. Установчі зустрічі робочих груп відбулись 19 березня 2015 р. у Софії [18].

Найбільша увага приділялась першим двом напрямам: Д. Керрі підкреслив, що Болгарії «особливо важливо здійснити енергетичну диверсифікацію та мати ясність стосовно її суверенітету» [6]. Актуалізація питань оборони Болгарії обґрунтовувалась погіршенням безпекового середовища у Європі, а також зростанням терористичної загрози. Передбачалось налагодження співпраці у зміцненні регіональної безпеки за допомогою спільних навчань, євроатлантичної інтеграції Південно-Східної Європи (в першу чергу мались на увазі країни Західних Балкан). США зобов'язувались допомогти Болгарії у модернізації її збройних сил, а також підвищення їх оперативної сумісності з силами НАТО [24].

В умовах зростання воєнної загрози з боку Росії США на практиці посилили підтримку своїх східноєвропейських партнерів по НАТО у питаннях оборони. Відповідно до Плану готовності до дій, що був ухвалений на Саміті НАТО в Уельсі 2014 р. та передбачав посилення обороноздатності східних кордонів альянсу, протягом 2015 р. значно збільшилась кількість навчань на території Болгарії із застосуванням американської важкої техніки [3]. Подібна тенденція зберігається і у 2016 р. [2]. На думку фахівців американського приватного агентства «Стратфор», США намагатимуться створити низку двосторонніх альянсів із державами Центрально-Східної Європи, зокрема й із Болгарією, що будуть посилювати співпрацю в межах НАТО [16].

Одним із питань двосторонніх переговорів стала програма Болгарії зі скорочення залежності від Росії як постачальника озброєння для болгарських збройних сил [4]. Сторони торкались і питання міжнародних санкцій проти Росії через її агресію в Україні. Спільна позиція сторін полягала у тому, що зміна санкційної політики залежить від виконання Мінських угод [14].

У сфері енергетичної безпеки головним завданням США є вивід Болгарії з російських енергетичних проєктів, в першу чергу закріплення

невідворотності відмови від спорудження «Південного потоку» та її підключення до реалізації проекту «Південного газового коридору», що передбачає постачання до Європи природного газу з Азербайджану (газопроводом TANAP) та, можливо, Іраку й Ірану (після скасування міжнародних санкцій). Спеціальний посланець США з енергетичних питань А. Хокстайн, що займається сприянням у реалізації цього проекту, підкреслював «стратегічну роль Болгарії у покращенні енергетичної карти регіону та ЄС в цілому» [9]. Ця роль полягала у спорудженні сполучної ланки між газовими мережами Греції та Болгарії, з допомогою якої остання б долучилась до «Південного газового коридору» [19]. У перспективі ж цим шляхом можна налагодити транспортування азербайджанського газу до інших держав Центрально-Східної Європи. Завдяки позиції США спорудження газопроводу з Греції до Болгарії розпочалось вже 10 грудня 2015 р. [10].

У правовій сфері дві сторони домовились про співпрацю у боротьбі з корупцією та організованою міжнародною злочинністю, зокрема шляхом обміну експертами та даними. США схвалили проведення судової реформи у Болгарії. Нарешті, останній напрям мав сприяти налагодженню міжособистісних контактів між громадянами обох держав, одним з засобів чого було названо освітній обмін в межах програми Фулбрайта [24].

Завдяки інтенсифікації взаємодії за різними напрямками, її інституціоналізації протягом 2014 – 2015 рр. відбувається деяке зростання показнику пріоритетності США у зовнішній політиці Болгарії. В першу чергу це виявилось у збільшенні кількості двосторонніх зустрічей та підписаних угод. Значно зростає частота звернень науковців до дослідження цієї тематики. Проте невідомо, чи стане ця тенденція сталою, оскільки пріоритетність двосторонніх відносин з США для Болгарії досі є значно нижчою, ніж в середньому за період 1989 – 2015 рр. (Рис. 1).

Отже, дослідження комплексу джерел та літератури з двосторонніх відносин між Болгарією і США дозволяють прийти до наступних висновків:

1. Американсько-болгарські відносини розвивалися нерівномірно протягом досліджуваного періоду. Найбільш активними вони були у 1990 – 1992, 2001 – 2003 і 2005 – 2008 рр. Їх інтенсивність залежала переважно від зацікавленості США у вирішенні своїх національних інтересів за допомогою Болгарії.

2. Головними напрямками американсько-болгарської співпраці є енергетична та військово-стратегічна сфери. США розглядають Болгарію як головного партнера у Південно-Східній Європі завдяки її послідовній союзницькій позиції під час основних конфліктів на Балканах і Близькому Сході, а також відносно стабільному політичному розвитку та швидким процесам демократизації.

3. Позиція Болгарії з основних питань міжнародних відносин у Центрально-Східній Європі та Чорноморського регіону за період перебування при владі другого уряду Б. Борисова загалом відповідала американським пріоритетам. Це стосувалось таких напрямів, як міжнародні санкції проти Росії через її агресію в Україні, енергетична та збройова диверсифікація, зміцнення безпеки східних кордонів НАТО.

4. Ключовим фактором активізації двосторонніх відносин між США і Болгарією протягом 2014 – 2015 рр. стали агресивні дії Росії у Чорноморському регіоні. Саме вони спонукали американську дипломатію більш послідовно просувати питання залучення Болгарії до проекту «Південного газового коридору» та зміцнення її обороноздатності.

Список використаних джерел та літератури

1. Баева И. Две десетилетия български преход – предпоставки, проблеми, равностметка / И. Баева // Дриновський збірник. – 2011. – Т. 4. – С. 330–341.
2. Бойците на САЩ плътно в България [Електронен ресурс]. – Режим на достъп: <https://www.24chasa.bg/Article/5285370>

3. България и САЩ засилват още повече военното сътрудничество [Електронен ресурс]. – Режим на достъп: <http://www.mediapool.bg/bulgaria-i-sasht-zasilvat-oshte-poveche-voennoto-satrudnichestvo-news234806.html>
4. България и САЩ препотвърдиха отношенията си на стратегическо партньорство [Електронен ресурс]. – Режим на достъп: <https://www.president.bg/news2363/balgariya-i-sasht-prepotvardiha-otnosheniyata-si-na-strategichesko-partnyorstvo.html>
5. Грушецький Б. П. Еволюція підходів до відносин Болгарії з ЄЕС/ЄС у 1989 – 1995 рр. / Б. П. Грушецький // Матеріали Дніпропетровської сесії III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Придніпровські соціально-гуманітарні читання» (29 листопада 2014 р.). – Ч. 2. – Дніпропетровськ: Інновація, 2014. – С. 150–153.
6. Джон Кери: екипът на премиера Борисов е решен да се постигне напредък [Електронен ресурс]. – Режим на достъп: <http://www.government.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0213&n=917&g=>
7. Закон за ратифициране на Споразумението между правителството на Руската федерация, правителството на Република България и правителството на Гръцката република за сътрудничество в строителството и експлоатацията на петролопровода Бургас Александрополис // Държавен вестник. – 2007. – № 45. – С. 2.
8. Казаков Е. За геополитическия модел на българската външна политика / Е. Казаков // Международни отношения. – 2001. – № 1. – С. 19 – 32.
9. Министър Даниел Митов разговаря със специалния пратеник на Държавния департамент на САЩ по енергийните въпроси [Електронен ресурс]. – Режим на достъп: <http://www.mfa.bg/bg/events/6/1/3886/index.html>
10. Министър-председателят Бойко Борисов обяви началото на изграждането на интерконектора България-Гърция [Електронен ресурс]. –

Режим на достъп: <http://www.government.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0213&n=964&g=>

11. Пардю Д. Съюзници и партньори в XXI век / Д. Пардю // Международни отношения. – 2003. – № 4. – С. 21–26.

12. Програма на правителството на стабилно развитие на Република България за периода 2014–2018 г. [Електронен ресурс]. – Режим на достъп: http://www.government.bg/fce/001/0211/files/Government%20programme%202014-2018_13.02.2015.pdf

13. Първият военен американски самолет излетя от България за Афганистан // Български дипломатически преглед. – 2002. – № 1. – С. 125.

14. САЩ са ключов съюзник и стратегически партньор на България [Електронен ресурс]. – Режим на достъп: <http://www.mfa.bg/bg/events/6/1/3751/index.html>

15. Споразумение между правителството на Република България и правителството на Съединените американски щати за сътрудничество в областта на отбраната // Международни отношения. – 2007. – № 3. – С. 99–120.

16. "Стратфор": САЩ ще правят паралелни на НАТО съюзи от Прибалтика до България [Електронен ресурс]. – Режим на достъп: <https://www.24chasa.bg/Article/5314259>

17. Тристранна конвенция относно трансбалканската система петролопроводови между Република Албания, Република България и Република Македония // Държавен вестник. – 2007. – № 87. – С. 12.

18. Учредителна среща на работните групи между България и САЩ [Електронен ресурс]. – Режим на достъп: <http://www.mfa.bg/bg/events/6/1/3691/index.html>

19. Хойт Ий: подкрепяме усилията на премиера Борисов за необходимите реформи [Електронен ресурс]. – Режим на достъп: <http://www.government.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0212&n=3483&g=>

20. Шаламанов В. Перспективи за сътрудничество в областта на отбраната / В. Шаламанов // Международни отношения. – 2003. – № 4. – С. 53–62.
21. Binder D. Bulgarian Strategy Is Made in U.S. / D. Binder // The New York Times. – 1990. – October 09. – P. 20.
22. Goldgeier J. M. Not Whether but When: The U.S. Decision to Enlarge NATO / J. M. Goldgeier. – Washington D. C.: The Brookings Institution, 1999. – 223 p.
23. Joint Statement on the United States – Bulgarian Partnership for a New Era // Weekly Compilation of Presidential Documents. – 1998. – Vol. 34. – № 7. – P. 203–204.
24. Reaffirming the U.S.-Bulgaria Strategic Partnership [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2015/01/235997.htm>
25. Tashev B. Security through Integration: Bulgaria's Long Road to Foreign Policy Consensus / B. Tashev // Slovak Foreign Policy Affairs. – 2004. – № 2. – P. 72–86.

CURRENT STATE AND PERSPECTIVES OF THE AMERICAN- BULGARIAN RELATIONSHIP

***Abstract.** The main stages of the relations between the USA and Bulgaria after the fall of the Communist regimes in the Central-Eastern Europe in 1989 are clarified. They were the most active in 1990-1992, 2001-2003, 2005-2008 and their intensity depends mostly on the interest of the USA in the promoting their national interests with the help of Bulgaria. It is revealed, that the energetics and defense are the most important issues in the bilateral interaction. Geopolitical location of Bulgaria allows to consider it as a potentially significant element in the hydrocarbons supply in Europe from the Caspian region, Middle East and Russia. USA regard Bulgaria as a main partner in the South-Eastern Europe because of its strong allied position during the conflicts in the Balkans and Middle East and also its stable political development and rapid temps of democratization.*

Transformation of the American-Bulgarian cooperation during the second B. Borisov cabinet in power (since the November 2014) are analyzed. The key factor of it is the aggressive politics of Russia in the Black Sea Region. This politics obliged US diplomacy to promote the questions of the Bulgaria's involving in the Southern Gas Corridor project more consistently and its defensive capacity strengthening. In this period position of Bulgaria in the main regional issues mostly corresponds with the American priorities. It concerns such directions as the international sanctions against Russia because of its aggression in Ukraine, the energy and arms diversification, strengthening of the NATO Eastern borders security.

Keywords: *USA, Bulgaria, NATO, energy security, defense.*

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ АМЕРИКАНО-БОЛГАРСКИХ ОТНОШЕНИЙ

Аннотация. *Освещаются основные этапы развития отношений между США и Болгарией после падения коммунистических режимов в Центрально-Восточной Европе в 1989 г. Выявлено, что главными сферами двустороннего взаимодействия являются энергетика и оборона. Проанализирована трансформация американо-болгарского сотрудничества во время нахождения у власти в Болгарии второго правительства Б. Борисова (с ноября 2014 г.), ключевым фактором которой является агрессивная политика России в Черноморском регионе.*

Ключевые слова: *США, Болгария, НАТО, оборона, энергетическая безопасность.*

Додатки:

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Середній показник
Концептуальний рівень	6,3	4,6	5,8	1,1	3,4	1,8	1,7	2,3	0,0	1,9	1,4	5,5	6,8	10,3	12,0	0,9	3,9	1,2	6,2	1,5	2,3	1,1	0,0	2,2	1,1	5,3	2,5	3,4
Доктринальний рівень	-	7,9	13,0	5,3	0,0		0,0		2,5				2,7			9,5				4,8			2,5	4,4				
Зовнішньоторговий обіг	1,0	1,1	3,1	2,7	3,5	4,0	2,9	2,3	3,3	3,4	3,6	3,4	3,8	3,2	3,3	3,1	2,7	2,3	2,0	1,8	1,7	1,4	1,5	1,7	1,0	1,4	1,3	2,5
Двосторонні контакти	3,9	3,6	2,7	6,3	7,9	3,8	3,2	3,1	7,6	2,6	6,0	2,2	4,0	4,9	4,8	4,6	4,2	2,8	2,6	6,4	2,9	2,6	3,0	5,3	1,5	2,0	2,4	4,0
Дипломатичні представництва	1,8	1,8	2,0	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,6	1,6	1,5	1,5	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2	1,1	1,0	0,9	0,5	1,1	1,3	1,1	1,1	1,1	1,4
Двосторонні договори	0,0	10,0	22,7	5,6	0,0	5,4	1,5	2,4	0,0	4,7	0,0	0,0	1,4	2,4	1,0	3,1	2,5	5,0	1,8	22,4	4,1	1,9	1,9	1,7	2,0	2,0	3,6	4,0
Показник пріоритетності	2,6	4,8	8,2	3,8	2,8	2,8	1,8	2,0	2,5	2,8	2,5	2,5	3,4	4,1	4,2	2,6	4,0	3,7	3,9	7,1	2,8	2,1	2,0	2,8	1,9	2,4	2,2	3,3

Рис. 1. Показник пріоритетності США у зовнішній політиці Болгарії на концептуальному, доктринальному і політико-практичному рівнях (1989 – 2015 рр.)